

Utlåtande

Angående Börje Ramsbro/System 3R koncernen och Industrifonden

1. Allmänna utgångspunkter

Börje Ramsbro har vänt sig till mig med anledning av vad som anförts i skriftväxling mellan honom och Industrifonden avseende förvärvet av System 3R koncernen 1993/1994. Den fråga som Börje Ramsbro vill ha belyst är om Industrifondens påstående i brev av den 4 december 2006 undertecknat av styrelsens ordförande, Sven-Åke Johansson, och verkställande direktören, Claes de Neergaard: *att Småföretagarfonden och de två andra köparna gjort ett i alla avseenden rättsligt giltigt och korrekt förvärv*, är välgrundat.

Industrifonden har som skattefinansierat och offentlighetsrättsligt präglad organ med krav på hög etisk standard, att visa större öppenhet avseende de principiella och rättsliga grunderna för sitt agerande än renodlat privaträttsliga kommersiella aktörer. Industrifonden har i linje härmed initierat en oberoende utredning av advokaten Göthlin och jur.kand Daniel Heuman verksamma vid Södermarks Advokatbyrå (Göthlins rättsutlåtande). Detta utlåtande har i Industrifondens kommunikation med Ramsbro åberopats som ett auktoritativt stöd för fondens ovan refererade påstående. En granskning av de faktiska och rättsliga grunderna för Industrifondens slutsatser, i ljuset av analysen i Göthlins utlåtande, framstår mot denna bakgrund som i hög grad berättigad.

Jag har efter genomgång av ärendet funnit att det finns allvarliga rättsliga invändningar mot det sätt på vilket förvärvet genomfördes. De närmare omständigheterna och grunderna för denna slutsats finns redovisade i det följande.

2. Relevanta omständigheter

Sakomständigheterna har redan berörts tämligen utförligt i den tidigare skriftväxlingen. För att kunna sätta in den rättsliga bedömningen i sitt sammanhang skall dock det omedelbart relevanta händelseförloppet kortfattat rekapituleras i punktform enligt följande:

- 1) Ramsbro ägde under den relevanta tidsperioden 1992-1993 100 % av aktierna i moderbolaget System 3R Holding AB (Holding) som i sin tur ägde 91 % av aktierna i det operativa dotterbolaget System 3R International (International). International hade ett antal dotterbolag runt om i världen (System 3R koncernen).
- 2) Sparbanken Första och Nordbanken (Bankerna) var kreditgivare till System 3R koncernen under denna tidsperiod.
- 3) Bankerna träffade i april 1992 med huvudägaren i System 3R koncernen Börje Ramsbro ett avtal om att denne skulle ta in nya delägare och nytt kapital samt förstärkt management, som förutsättning för förlängda och utvidgade krediter.
- 4) I början av september 1993 inledde Börje Ramsbro diskussioner med affärsmannen Håkan Nordquist om förutsättningarna för att denne skulle gå in som delägare i System 3R koncernen. Parterna enades om en principuppgörelse enligt vilken de skulle ha en tredjedelsägande vardera i International tillsammans med ytterligare en part. Uppgårelsen innebar

vidare att de nya delägarna skulle tillföra 10 miljoner SEK vardera. Ramsbro föreslog härvid Företagskapital AB som inbjöds att ingå i ägargruppen. Bolaget företrätt av sin VD Hans Dirtoft, förklarade sitt intresse av att bli delägare i koncernen enligt ovan angivna förutsättningar.

- 5) Bankerna inledde under hösten 1993 förhandlingar med de av Ramsbro introducerade tilltänkta delägarna och investerarna Håkan Nordquist och Företagskapital AB (intressenterna) om hanteringen av krediterna i en ägande- och kapitalmässigt stärkt System 3R koncern. Ramsbro och intressenterna hade - som ovan berörts - en uppgörelse som i huvudsak innebar att han sedan intressenterna tillfört nytt kapital skulle bibehålla en tredjedel av aktierna i International via Holding. Det var härvid explicit uttalat att intressenternas förhandlingar med bankerna om nedskrivningar av krediterna skulle föras med denna utgångspunkt.
- 6) Bankerna förde under hösten 1993 ingående förhandlingar med intressenterna om förvärv av System 3R koncernen varvid Ramsbro på ett tidigt stadium uteslöts från fortsatt delägande och/eller annan ersättning för sina aktier. Ramsbro blev dock inte informerad om förhandlingarnas karaktär och inriktning.
- 7) Ramsbro fick först i november 1993 vetskap om att han i förhandlingarna utmanövrerats från fortsatt delägande. Han försökte då finna alternativa ägarlösningar.
- 8) Intressenterna genomdrev inför en hotande konkurs ett avtal av den 3 december 1993 där Ramsbro överlät 10 % av aktierna i Holding för en (1) krona till dem och där han befullmäktigade intressenterna att utan begränsning rösta för sin räkning för samtliga av honom innehavda aktier.

Ramsbro undertecknade samma dag en option för Sparbanken att förvärva de resterande Holding aktierna för en (1) krona.

- 9) Samma dag ingick Bankerna och intressenterna ett avtal där intressenterna i förhållande till Bankerna åtog sig att förvärva först 10 % av aktierna i Holding och att tillse att de skulle få fullmakt att kalla till bolagsstämma och utan begränsning företräda Ramsbro vid bolagsstämman i Holding. Håkan Nordquist och Företagskapital skulle därefter under januari 1994 förvärva Ramsbros återstående aktiepost i Holding.
- 10) Den 6 december 1993 förelades Ramsbro ett bolagsstämmoprotokoll avseende extra bolagsstämma i Holding den 3 december 1993 för underskrift som han med hänsyn till den rådande situationen skrev på. Enligt protokollet valdes en ny styrelse i vilken Nordquist, Företagskapitals VD, Hans Dirtoft och ytterligare en person, Hugo Lindblad, ingick.
- 11) Den 27 december 1993 beslutades om försäljning av patent- och immateriella rättigheter i Holding för cirka 17,3 miljoner SEK till International. Köpeskillingen baserades på en värdering av patenten som föregick försäljningen. Dock åsattes inte varumärket något marknadsvärde i försäljningen trots att varumärket generellt sett har stor kommersiell betydelse i verksamheter av här aktuellt slag. Den nya bolagsledningen har därtill efter förvärvet i media beskrivit varumärket som koncernens värdefullaste tillgång, vilket indikerar att det i vart fall borde ha åsatts ett värde som överstiger värdet på patenten.
- 12) Köpeskillning på 17,3 miljoner SEK återfördes efter transaktionen som koncernbidrag från Holding till International.

- 13) Den 28 januari 1994 sålde Holding bolagets kvarvarande aktier i International (91%) för tre (3) SEK till Nordquist och Företagskapital samt till den av Företagskapital förvaltade Småföretagarfonden.
- 14) Utförsäljningen av Holdings tillgångar skedde utan Ramsbros vetskap trots att han fortfarande var ägare till 90 % av bolaget.
- 15) Den 21 februari 1994 påropade Sparbanken optionen avseende Ramsbros aktier i Holding. Därefter sålde Sparbanken den 25 februari det tömda Holdingbolaget till International för en (1) krona.
- 16) I enlighet med en tidigare uppgörelse mellan intressenterna och bankerna blev bankerna konvertibeldelägare i International till 30 % mot avskrivningar av lån.

3. Utförsäljningen av Holdings tillgångar

3.1 Rättsliga utgångspunkter

I då gällande 1975 års aktiebolagslag 8 kap 10 § finns regler om jäv. Där stadgas att ledamot av styrelsen eller verkställande direktören ej får handlägga fråga rörande avtal mellan honom och bolaget. Ej heller får han handlägga fråga om avtal mellan bolaget och tredje man om han i frågan har ett väsentligt intresse som kan vara stridande mot bolagets.

Begreppet ”handläggning” innefattar såväl det fallet då en person deltar i en kollegial behandling av en fråga som det fallet då personen ensam bereder en fråga i egenskap av styrelseledamot. Med avtal jämställs rättegång eller annan talan.

Rättsföljden av jäv är i princip ogiltighet. Detsamma anses gälla om den jäviga personen avstått från att rösta men ändå varit närvarande vid överläggningen. Dock torde – enligt en i doktrinen framförd uppfattning – beslutet inte bli ogiltigt om det hade blivit detsamma även om jävsreglerna hade respekterats. Bevisbördan för att beslutet blivit detsamma ligger på den som gör detta gällande.

I bestämmelsen i 1975 års ABL 8 kap 9 § stadgas att styrelsen är beslutsför om mer än hälften av hela antalet styrelseledamöter eller det högre antal som föreskrivs i bolagsordningen är närvarande.

Styrelseledamöterna intar en syssломannaställning i förhållande till bolaget. Det innebär att styrelsen är skyldig att i allt sitt handlande lojalt främja bolagets intressen; *styrelsens lojalitetsplikt*. Bestämmelsen i kap 8 10 § i 1975 års ABL liksom den s k generalklausulen i 8 KAP 13 § är uttryck för denna lojalitetsplikt. Enligt det sistnämnda stadgandet får Styrelsen eller annan företrädare för bolaget ej företaga rättshandling eller annan åtgärd som är ägnad att bereda otillbörlig fördel åt aktieägare eller annan till nackdel för bolaget eller annan aktieägare. Ställföreträdare får enligt bestämmelsen inte efterkomma föreskrift av bolagsstämman om föreskriften inte är gällande därför att den står i strid med ABL eller bolagsordningen.

Bestämmelsen i 8 Kap 13 § innefattar tre grundläggande moment: (i) likhetsprincipen (ii) förbud mot åtgärder som strider mot verksamhetsföremålet eller verksamhetens syfte, och (iii) förbud mot åtgärder genom vilka en aktieägare eller annan tillskansar sig otillbörliga fördelar till nackdel för bolaget eller annan aktieägare.

Likhetsprincipen innebär att aktieägarna skall vara principiellt likställda; ingen aktieägare får försättas i bättre eller sämre ställning än någon annan.

Generalklausulen är tillämplig på sådana transaktioner som tillfogar bolaget ekonomisk skada och även sådana där det framstår som uppenbart att de kan orsaka bolaget skada.

Enligt 12 kap 1 § andra stycket i 1975 års ABL skall syftet med bolagets verksamhet – om inget annat anges – vara att bereda vinst åt aktieägarna. Har ställföreträdare som företagit rättshandling för bolaget överskridit sina befogenheter är enligt 8 kap 14 § 1975 års ABL rättshandlingen ej gällande mot bolaget om den mot vilken rättshandlingen företogs insåg eller bort inse att befogenheten överskreds.

Vid tillämpningen av kapitalskyddsreglerna som uppställer olika krav för vinstutdelning (12 kap 1975 års ABL) laborerar man inte endast med begreppet öppen vinstutdelning utan också med begreppet *förtäckta utdelningar*. Förtäckta utdelningar har till det yttre formen av normala affärstransaktioner men innefattar de facto en vederlagsfri värdeöverföring från bolaget till aktieägaren. Formen för sådana vederlagsfria värdeöverföringar kan självfallet variera starkt från fall till fall. Klassiska exempel på förtäckt utdelning är förvärv eller försäljning av tillgångar till över- eller underpris, utförande av tjänster till över- eller underpris, oskäligt hög lön, teckning av aktier till förmånlig kurs etc. Avgörande för om transaktionen mellan aktieägaren och bolaget skall anses innefatta en förtäckt utdelning är således om den vid en helhetsbedömning kan anses vara *affärsmässigt motiverad* eller ej. Har utbetalning skett till aktieägare på ett lagstridigt sätt skall

den som mottagit den återbära denna om han hade skälig anledning att anta att det var fråga om en olaglig utdelning.

3.2 Tillämpning av jävsreglerna

I protokoll från styrelsesammanträde den 28 januari 1994 i Holding antecknades som närvarande ordföranden Hugo Lindblad, Hans Dirtoft och Håkan Nordquist (VD). Enligt § 1 i protokollet beslutade styrelsen att försälja samtliga av bolaget ägda aktier i dotterbolaget International (91%) enligt följande:

Företagskapital AB	25.000 st
Småföretagarfonden	30.000 st
Håkan Nordquist med familj genom helägt bolag	35.000 st

för en köpeskilling om 1 kr per delpost aktier och köpare.

Småföretagarfonden ägdes av Stiftelsen Industrifonden och förvaltades av Företagskapital.

Det uppdrogs åt VD att verkställa försäljningen. För de aktier vilka förvärvas av VD eller denne närstående företag tecknar enligt protokollet övriga styrelseledamöter köpeavtalet.

Håkan Nordquists och Hans Dirtofts deltagande i styrelsens beslut den 28 januari 1994 att sälja Holdings aktier i International träffas av jävsreglerna i 8 kap 10 § i 1975 års ABL.

Håkan Nordquist har genom att vara med och fatta det aktuella beslutet handlagt avtal mellan bolaget och sig och/eller mellan bolaget och tredje man där han i frågan har ett väsentligt intresse som kan strida mot bolagets, då aktier sålts till ett av familjen Nordquist helägt bolag. Håkan Nordquist torde därtill ha varit den som berett ärendet inför styrelsens beslut, vilket också utgör handläggning i strid med jävsreglerna.

Hans Dirtoft var VD i Företagskapital som förvaltade Småföretagarfondens tillgångar. Han har således genom att vara med i styrelsen i Holding och fatta det aktuella beslutet där aktier sålts till Företagskapital och Småföretagarfonden, handlagt avtal mellan bolaget och tredje man där han i frågan haft ett väsentligt intresse som kan vara stridande mot bolagets.

Beslutet genom vilket 91 % av aktierna i International såldes har således tillkommit i strid med jävsreglerna i 1975 års ABL.

Rättsföljden av jäv är ogiltighet. Enligt den ovan refererad uppfattningen kan beslutet ändå anses giltigt om det kan styrkas att beslutet blivit detsamma om jävsreglerna hade respekterats. I förevarande fall följer dock redan av bestämmelsen i ABL 8 kap 9 § att styrelsen inte var beslutsför och beslutet alltså inte giltigt när de jäviga styrelseledamöterna räknas bort.

3.3 Styrelsens lojalitetsplikt och generalklausulens tillämplighet

Försäljningen av Holdings 91 % av aktierna i det operativa bolaget International med dess dotterbolag för en köpeskilling om 3 SEK strider mot grundläggande moment i bestämmelsen i 8 kap 13§ 1975 års ABL. Transaktionen strider mot likhetsprincipen då den uppenbart gynnar aktieägarna Nordquist och Företagskapital och är därtill en åtgärd där dessa aktieägare tillskansar sig en otillbörlig fördel på bolagets och annan aktieägares bekostnad. Åtgärden strider därtill mot verksamhetens syfte som är att bereda vinst åt samtliga aktieägare.

Det är sammanfattningsvis en transaktion som tillfogar bolaget ekonomisk skada till förmån för styrelseledamöterna, vilket innebär ett tydligt brott mot lojalitetsplikten och grundsatserna i generalklausulen. Styrelseledamöterna har därmed överskridit sina befogenheter, vilket de mot vilka rättshandlingen företogs (vilket ju var samma aktörer) väl insåg. Rättshandlingen är därmed inte giltig.

Industrifondens ståndpunkt synes vara att aktierna helt saknade värde före en finansiell rekonstruktion genom nedskrivning av lån och tillförsel av nytt kapital. Det skulle således inte kunna finnas något rationellt intresse att förvärva den aktuella aktieposten för mer än en rent symbolisk köpeskilling. Det är felaktigt. Ramsbro har genom omfattande dokumentation visat att det fanns flera alternativa investerare med seriöst intresse att gå in som ägare/delägare mot ett substantiellt vederlag och utan krav på omfattande kreditavskrivningar. Något som skall ses i ljuset av att endast patent och varumärke vid en adekvat värdering torde ha haft ett värde överstigande 40 miljoner SEK (se s 4 punkt 11 ovan) och att en av Ramsbro initierad värdering indikerar ett korrekt pris vid den aktuella tidpunkten för System 3R koncernen i intervallet 150-200 miljoner SEK.

Det är därtill den styrelse som säljer ut 91 % av moderbolagets aktier i en internationell koncern för en symbolisk summa, som har en tung bevisbörda att visa att den *inte* skadat huvudmannens intresse. Bevis- och förklaringsbördan accentueras av lätt insedda skäl ytterligare i situationer där bolagets huvudsakliga tillgångar överlåtits för symboliska summor till styrelseledamöter eller närstående intressen.

3.4 Förtäckt olovlig vinstutdelning

Holdings försäljning av aktierna i International för ett symboliskt belopp till minoritets aktieägarna i Holding utgör ett tydligt fall av förtäckt utdelning genom underprissättning. Transaktionen varigenom bolagets huvudsakliga tillgångar överläts för 3 SEK, kan inte betecknas som affärsmässigt motiverad från bolagets synpunkt. Det är en vederlagsfri värdeöverföring som står i strid med kapitalskyddsreglerna i ABL. Aktieägarna Nordquist Företagskapital som ju själva genomförde den förtäckta utdelningen, hade sådan skälig anledning att anta att den var olovlig som konstituerar skyldighet att återbära utdelningen.

3.5 Försäljningen av de immateriella rättigheterna

Denna transaktion måste bedömas sammantaget med den efterföljande försäljningen av aktierna i International. I och med att 91 % av aktierna i dotterbolaget överläts vederlagsfritt till av styrelseledamöterna kontrollerade bolag efter det att köpeskillingen om 17,3 miljoner SEK återförts som koncernbidrag till dotterbolaget, har även de immateriella rättigheterna överförts vederlagsfritt till denna sfär. Även styrelsebeslutet om denna transaktion får därmed anses strida

mot såväl jävsreglerna och lojalitetsplikten som mot kapitalskyddsreglerna, med ovan berörda rättsföljder.

3.6 Göthlins rättsutlåtande

I utlåtandet berörs ovan behandlade frågor mycket kortfattat. Det anförts att det är svårt att se på vilken grund Ramsbro kan ha något berättigat intresse av hanteringen av dessa frågor *”eftersom besluten enbart påverkar bolagen och Börje Ramsbro vid tidpunkten för besluten i praktiken förlorat ägandet till 3R koncernen. Även om det skulle visa sig att styrelsen i någon del kan ha överskridit sin kompetens kan detta inte leda till att avtalen den 3 december 1993 anses ogiltiga eller läggas till grund för någon rätt till skadestånd för Börje Ramsbro”* (utlåtandet s 8) .

Den primära frågan är om Holdings styrelses beslut om överlåtelse av 91 % av aktier i International till Småföretagarfonden och de två andra köparna varit juridiskt giltigt och korrekt. Göthlin tar inte explicit ställning till frågan. I utlåtandet förs dock ett resonemang om att även om behörighetsöverskridanden må ha förekommit så har Börje Ramsbro i vart fall i praktiken redan förlorat ägandet till 3R koncernen. Beslutet påverkar därför enligt detta synsätt *”enbart...bolagen”*.

Bolagets intresse är ett centralt begrepp vid fastställandet av styrelsens ansvar och lojalitetsplikt, vilket generellt sett sammanfaller med samtliga aktieägares intresse. Ramsbro hade vid tillfället ett civilrättsligt fullt giltigt innehav av 90 % av aktierna i Holding. Tesen i rättsutlåtandet synes vara att den reella ägarmakten och ägarintresset frångäts den rättsligt och formellt giltiga ägaren på ett så avgörande

sätt att styrelsen inte varit förpliktigad att överhuvudtaget beakta dennes intresse vid förfogandet över bolagets tillgångar.

Det torde inte finnas något stöd för en generell undantagsregel enligt vilken styrelsen utifrån en bedömning av ägarens reella kontroll kan avgöra om den är bunden av ABL:s regler om jäv, lojalitetsplikt och kapitalskydd. Accepterandet av en sådan princip skulle leda till svåröverblickbara konsekvenser och en underminering av äganderättsskyddet i det aktiebolagsrättsliga ansvarssystemet. Argumentationen i rättsutlåtandet torde därtill vila på förutsättningen att någon annan aktör redan före den 27 december 1993 var reell majoritetsägare i bolaget. Det finns i detta sammanhang anledning att peka på att det har gjorts en ingående skatterättslig bedömning av om någon annan än Ramsbro var den reella ägaren till majoritetsposten i Holding vid det aktuella tillfället.

I den skatterättsliga bedömningen av äganderättsövergången i System 3R koncernen har Skattemyndigheten beslutat att inte medge förlustavdrag med motiveringen att såväl Sparbanken, som hade en option att förvärva Ramsbros aktier i Holding, som konstellationen Nordquist, Företagskapital och Småföretagarfonden (HNF) ägde eller på jämförbart sätt innehade 90 % av aktierna i Holding. Beslutet överklagades av International.

I skatteärendet anförde International att inget hindrade ägaren att kalla till ny bolagsstämma och byta ut styrelsen och att han alltså inte avhänt sig den slutgiltiga bestämmanderätten i Holding. Situationen efter avtalet den 3 december 1993 innefattade enligt bolaget därtill flera tänkbara lösningar beträffande ägandet i

System 3R koncernen, bl.a att Ramsbro behöll aktierna efter finansiering från annat håll.

Länsrätten i Stockholms län har i dom 1997-12-30 i mål nr s 1387-96 bifallit Internationals överklagande.

I domskälen angavs att Ramsbro vid utgången av beskattningsåret alltjämnt var i vart fall formellt indirekt ägare till aktier i International med mer än hälften av röstetalet. Den option som utställdes till banken att förvärva Holdings aktier framstår enligt länsrätten inte som annat än en säkerhet för bankens lån och kan inte anses innebära att aktierna varit bankens på utgångsdagen. Att långivaren kunde ta över bolaget om inte Ramsbro lyckades ordna finansiering medför enligt länsrätten inte att banken var att jämföras med en ägare. Inte heller HNF kan enligt länsrätten genom fullmakt att rösta för aktierna, anses ha blivit egentliga ägare till aktierna.

Kammarrätten i Stockholm har i dom 2001-02-15 i målnr 1922-1998 anslutit sig till länsrättens bedömning och avslagit Skattemyndighetens talan.

Då Ramsbro även i skatterättsligt hänseende var att betrakta som majoritetsägare i Holding kan inte rimligen ABL:s jävsregler och lojalitetsplikten vara satta ur spel. Åsidosättandet av dessa regler har därtill skadat de konkreta bakomliggande skyddsintressena.

Det fanns – som ovan redovisats – alternativa investerare som bortmanövrerats och som var intresserade av ett ägande/ deläggande i System 3R koncernen mot ett substantiellt vederlag till Ramsbro.

4. Sammanfattning

Med hänvisning till det ovan anförda kan sammanfattningsvis konstateras,

att Småföretagarfondens och de två andra köparnas förvärv av aktierna i International möjliggjorts genom ett styrelsebeslut som på ett flagrant sätt strider mot ABL:s jävsregler, mot styrelseledamöternas lojalitetsplikt och mot förbudet mot olovlig utdelning och

även transaktionerna vid utförsäljningen av de immateriella rättigheterna sammantaget med det efterföljande förvärvet av majoritetsposten i International, strider mot ABL:s jävsregler, lojalitetsplikten och reglerna om kapitalskydd.

Förvärvet av System 3R koncernen har därmed- i motsats till vad Industrifonden hävdar - inte skett på ett juridiskt giltigt och korrekt sätt.

Stockholm den 3 april 2009

Percy Bratt